

Gabriela Gavril-Antonesei

Universitatea Jagiellonă   Universitatea „Al. I. Cuza”
din Cracovia   din Iași

Ipostaze feminine în cultura română a secolului al XIX-lea: „Marianne”-le românești

„- Petrache, îți mai aduci aminte de vremea
când eram tânăr și mă învăTEAM în jurul vornicesei?
Pe atunci mă rădeai pe cap în fiecare zi
- căci tare mai era frumoasă și cu nuri!
și aici o sudalmă, pentru a arăta admirația...”
(Alec Russo)

1.

În prefața la *Construire il nemico i altri scritti occasionali*, Umberto Eco amintește câteva dintre virtuțile de necontestat ale textelor ocazionale, scrise la comandă. Mai întâi, autorul lor este obligat să se ocupe de teme la care, din proprie inițiativă, probabil nu s-ar fi oprit, să pătrundă în zone ignorate până atunci (Eco 2011). Este prin urmare silit să formuleze ipoteze și întrebări în legătură cu fenomene culturale ce nu l-au pasionat în chip deosebit, căutând în lecturile sale disparate puncte de sprijin pentru dezvoltarea unor discursuri plauzibile. „Tema impusă” se dovedește însă – remarcă Umberto Eco – câteodată chiar mai productivă decât una aleasă de autorul însuși. Dezvăluie unghiuri noi din care pot fi privite fenomene culturale și opere literare îndeobște știute. Și, mai ales, fiind în esența sa un exercițiu retoric menit să întrețină audiența, îl eliberează pe autor de povara de a fi original cu orice preț.

De altfel, studiile și cercetările de dată mai recentă asupra culturii și literaturii, gender sau postcolonialiste, nu-și mai revendică o posibilă dimensiune înnoitoare derivând din descoperirea de fapte noi, ci se mulțumesc să așeze

altfel datele cunoscute, să reconfigureze relațiile între ele (Zajas 2012: 7). Schimbarea punctului de vedere implică, de cele mai multe ori, o altă selecție a temelor și a operelor aduse în discuție, o părăsire a centrului pentru explorarea marginalității, pentru recuperarea textelor și a fenomenelor „secundare” (în accepția lui Virgil Nemoianu), ignorate sau chiar excluse din canonul literar. Altfel spus – împrumutând sintagma lui Krzysztof Zajas – cercetătorii literaturii și ai culturii nu se mai concentrează asupra a ceea ce este cuprins în operele canonice, ci chestionează mai ales „reprezentarea absenței”.

Am plecat în scrierea textului nostru ocazional de la întrebarea lansată de Maria Janion, în deschiderea volumului său, *Kobiety i duch inności* (2006), „Dlaczego rewolucja jest kobietą?” (De ce revoluția este femeie?). Având în minte câteva dintre observațiile lui Maurice Agulhon (Agulhon 1976), ne-am întrebat mai departe care este „l’usage de la femme” în cultura românească din prima jumătate a veacului al XIX-lea, cum se constituie și funcționează reprezentările alegorice. O sumară trecere în revistă a faptelor culturale și a scrierilor epocii ne-a obligat însă la o reformulare a alegațiilor inițiale, ajungând să ne întrebăm de ce sunt absolut sporadice în Principatele Române astfel de reprezentări. De ce, de pildă, picturile lui Daniel Rosenthal și Gheorghe Tattarescu rămân niște excepții în cultura românească a vremii?

Observațiile de finețe ale Mariei Janion din volumul amintit, privitoare la apariția și funcționarea fantasmelor feminității în cultura polonă, la felul în care se construiesc simbolurile și alegoriile, ne-au îndemnat să încercăm să privim în același mod cultura românească de la sfârșitul veacului al XVIII-lea și din prima jumătate a celui de-al XIX-lea.

2.

Cercetările mai noi ale Constanței Vintilă-Ghițulescu, pe baza unor documente din arhiva ecleziastică din Țara Românească din secolul al XVIII-lea („zapise de împăcare”, „cărți de despărțire”, „foi de zestre”) oferă date relevante despre familie, despre rolul bisericii în reglementarea și supravegherea vieții conjugale, despre condiția femeii în societatea vremii. Spre deosebire de Europa Apuseană, unde statul laic preia, treptat, controlul asupra familiei, în Valahia (și în Moldova, de altfel), pe parcursul secolului al XVIII-lea, biserica rămâne autoritatea supremă, „arbitrul moravurilor” (Cornea 2008: 81). Chiar în zorii veacului al XIX-lea, tot ce ține de căsătorie, de divorț, de regulile de conduită general acceptate este impus de biserica ortodoxă (Vintilă-Ghițulescu 2012: 7). Nu există în Valahia un organism laic care să judece pricinile legate de familie, să dea hotărârile de divorț. De toate acestea se ocupă „Vlădica”, ajutat de un sobor. Problemele de familie sunt de competența bisericii, „cărțile de despărțire sau zapisele de împăcare sunt emise de cancelaria mitropolitană, purtând pecetea mitropolitului” (Vintilă-Ghițulescu 2012: 11).

Cum nota cu mirare Wilkinson, consulul englez la București, spre deosebire de țările apusene, în Valahia și Moldova, fetele sunt măritate foarte devreme, de pe la 12–13 ani, de către părinții care negociază căsătoriile, fără a ține seama nici de vârsta fragedă, nici de eventualele sentimente ale odraslelor lor (Wilkinson 1851: 118). Căsătoriile sunt tranzacții decise de familii, iar претенденții la mâna tinerelor urmăresc foarte atent tot ce se scrie în „foaia de zestre”. Dacă instrucția bărbaților rămâne destul de aproximativă, cea a femeilor – din boierime, din familiile bune – se limitează la lecții cu institutori, până la data măritişului timpuriu.

3.

Multe dintre însemnările călătorilor și diplomaților străini în Țările Române înregistrează amestecul de orientalism și de superficiale împrumuturi europene din Valahia și Moldova. Jean Louis Carra scrie, ironic, că l-ar invita pe Rousseau (dacă tot exaltă inocența barbariei) să vină să trăiască în Moldova. Englezul Wilkinson se dovedește destul de aspru cu bărbații valahi (care ar avea, scrie consulul, „une aversion naturelle pour tout travail de corps ou d’esprit”, chiar pentru orice ocupație serioasă), consemnează lipsa de rafinement și de gust pentru muzică a boierilor, precum și manierele lor grosiere, obișnuința de a se opri, în conversații, la subiecte triviale și obscene, fără a se sinchisi prea mult de prezența femeilor (Wilkinson 1851: 139).

Chiar Pompiliu Eliade, amintind rolul important al armatelor imperiale rusești în propagarea culturii, limbii și a civilizației franceze în Țările Române – în ciuda răului profund făcut –, consideră că, odată cu venirea armatei ruse în Principate, s-a produs și „prima emancipare a femeilor moldave și valahe”. Femeile nu mai sunt închise în case, mai mult chiar: „Les femmes furent admises à table avec les hommes [...] On n’exigea plus de la femme de se tenir debout devant son mari, elle osa occuper sur le divan la première place” (Eliade 1898: 187). Atunci începe, după spusele colonelului Lăcusteanu, „viața zburdalnică și frenetică” alături de ofițerii ruși, cu cine bogate și serate „scandaloase”.

Alecu Russo nu era însă la fel optimist în *Iași și locuitorii săi în 1840*. În lumea moldovenească a epocii, scrie el, orice idee nouă pătrunde parcă în răspăr cu letargia generală, „ca prin surprindere”, e „primită fără voie” și nu tulbură prea mult ordinea existentă. Boierimea înaltă, la îndemnul cucoanelor, poate vorbi ceva franceză și discuta despre Balzac sau Hugo – „o să auzi în Iași pe toată lumea vorbind franțuzește fără să înțelegi un cuvânt” (Russo 1940: 74) –, dar aceasta nu înseamnă că „viața turcească, viața de nelucrate, de lene”, „despotismul casnic”, cu preceptele sale turcești, au dispărut dintr-o dată. Încercările de a face în Iași saloane literare după modelul francez nu se bucură de prea mult succes într-o lume guvernată de „patriarhalismul bătrânicos” și de pasiunea pentru intrigi. Dar mai sunt și alte pricini de vrăjmășie: „e oprit cu desăvârșire fumul ciubucelor [...], nu sunt îngăduite deloc sudălmile naționale...” (ibid.: 82).

Plimbările pe Copou, în haine comandate la Paris și cu pălării vieneze, în cupeuri elegante, rămân doar semne ale unor adaptări superficiale, iar nu ale unei europenizări în profunzime a societății. „Ce de toalete proaspete, ce de fețe gingașe, ce de cochete, și câtă caricatură, Doamne Sfinte!” (Russo 1940: 77), exclamă scriitorul sensibil la impostură, privind spectacolul social cu atenție. Și, cu un sarcasm ce-l anunță pe Caragiale, notează că *evrupenismul* vremii i-a năpăstuit cel mai mult pe bărbieri.

4.

Procesul de laicizare a societății și a culturii din Principate a fost unul anevoios și, cum precizează Leon Volovici, abia la începutul secolului al XIX-lea asistăm la „apariția scriitorului”, când „Centrul activității intelectuale se mută, treptat, din mănăstiri la oraș” (Volovici 2011: 5-6). Conștiința scriitoricească, laică, se configurează destul de lent, cu mare întârziere față de Occident, într-un climat dominat multă vreme de „eticismul ortodox sufocant” și de „religiozitatea obligatoriu afișată” (Zamfir 2012: 38). Cu mult umor, Ion Ghica surprinde în *Scrisori* modul în care se amestecă feluritele modele, local-religioase și apusene, laice. Când cei care compun cântece de lume spre desfătarea boierilor ajung să se dedulcească puțin la cultura apuseană, la Mozart și Rossini, dar mai fac și oficiul de cântăreți în strună, se pot ivi „accidente”. „Într-o duminică, la liturghie” – scrie Ion Ghica – „scandal mare la Sărindar. Epitropul, om evlavios, recunoscuse în *Domnul Domn Savaot* aria *Voyez sur cette roche!* din *Fra Diavolo*” (Ghica 2011: 26).

Cei care reușesc cât de cât să vorbească franceza (fără a cunoaște regulile de gramatică) și să producă niște „versuri rimate” – scria destul de malițios Wilkinson – sunt considerați „poeți” și „spirite superioare” de către concetățenii lor (Wilkinson 1851: 127). Poate consulul englez exagerează, dar acest fapt este de mai puțină importanță. Este evident că diletantismul rămâne trăsătura generală a producțiilor lirice, până spre a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

În versurile vremii (ce încearcă să împământenească nu numai teme și motive apusene, ci și structuri prozodice), elementele religioase, recuzita bucolică, motivele neo-clasice, erotismul livresc și elanurile neaoșe, reprezentările petrachiene ale feminității și senzualitatea leneșă orientală coexistă. Și, în pofida familiarizării lor cu ideile și literatura Apusului, „elanul erotic al boierilor” – cum amintește Paul Cornea – „se exprimă adesea cu ajutorul văicărelilor lăutărești.” (Cornea 2008: 280).

La pre-pășoptistul Costache Conachi, văzut de G. Călinescu ca un Petrarca „ras în cap”, „cu ișlic, anterior și iminei”, tălmăcirile și adaptările din literatura străină – cu precădere din poezia franceză, mai puțin în virtutea valorii autorilor, cât în funcție de temele poemelor lor – capătă tonuri de cântece de lume, presărate cu „oftături” orientale. Galantele versuri de amor ale productivului logofăt moldovean alunecă ușor dinspre modelul occidental spre lascivitate și

îndrăzneli sexuale. Femeile rămân în genere niște „muze” din pricina cărora suspină bărbatul „bolnav de amori” și de la care se așteaptă doar acceptarea amorului, a „năvalei”, oferirea corpului. Stihurile repetitive, intrate repede în folclor și cântate de lăutari, sunt presărate cu diminutive (ochișori, inimioară, țâțâșoare, guriță) și destule moldovenisme.

Odată cu pașoptiștii, tema erotică aproape dispare din poezie sau rămâne doar o zonă marginală, frecventată ocazional, fără rezultate notabile (Zamfir 2012: 44). O excepție o constituie exoticele poeme ale lui Dimitrie Bolintineanu, din *Florile Bosforului*. În versuri de o inventivitate prozodică uimitoare pentru poezia românească a vremii, Bolintineanu celebrează răsfățul oriental, bucuriile rafinate ale simțurilor, plăcerile carnale. Parfumurile din „Bolsforu-mbălsămit” provoacă stări de extaz apropiate de cele baudelairiene. Andrei Oișteanu recunoaște în secvențe din *Florile Bosforului* - „Din ambru s’essală sub buzenflorite/ Un fum odorat...” - ritualul „tămâierii cu ambră” a cadânelor din harem și a marilor dregători primiți de sultan, practicat încă la începutul veacului al XIX-lea și la București (Oișteanu 2010: 96).

La stările narcotice provocate de felurite flori și miresme se adaugă beția voaieristă, a contemplării corpurilor feminine, în ipostaze ispititoare, lascive sau chiar în frenezia înlănțuirilor erotice. Dimitrie Bolintineanu nu se sfiește să descrie nici amorul saphic, precum în *Bilrubam*: „Lângă dânsa o fecioară/ Cu ochi dulci și amoroși,/ O sărută, o devoară...” Deși îndrăznelile sale îl singularizează în poezia românească a vremii, Bolintineanu rămâne - dacă ne gândim la orientaliști din cultura franceză, precum Hugo sau Gautier, la odaliscele unor Ingres sau Delacroix - încă un autor reținut, destul de departe de exotismul exuberant, de fantasmеle orientalismului din secolul al XIX-lea.

5.

Atmosfera revoluționară din prima jumătate a secolului al XIX-lea, mai ales din preajma „Primăverii popoarelor”, nu pare să fi constituit o sursă de inspirație importantă pentru literatura și arta românească a epocii, precum a fost pentru discursurile politice sau scrierile istorice. Probabil cele mai reprezentative opere patriotice-revoluționare ale vremii rămân *Cântarea României* a lui Alecu Russo, tablourile lui Daniel Constantin Rosenthal și Gheorghe Tattarescu. Deși poemul în proză este publicat la Paris în 1850, într-o primă versiune, iar tablourile au fost pictate în aceeași ani, tot în exil, ele nu împărtășesc în bună măsură același imaginar artistic.

Apărut în paginile „României Viitoare” - publicație revoluționară a românilor din exil - poemul în proză este însoțit de o „precuvântare” a lui N. Bălcescu, ce lansează ideea „manuscrisului găsit” la o mănăstire și oferă totodată și un prim comentariu al textului: „După forma, stilul și ideile ei, cred că autorul trebuie să fi fost un călugăr hrănit în singurătate de citirea Bibliei și a psalmilor lui David...” (Haneș 1930: 124). Poem scris în versete de respirație

biblică, *Cântarea României* trădează, pe lângă influența lui Lamennais, apropierea de mesianismul lui Adam Mickiewicz (din *Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego*). Romanticul polonez era cunoscut de revoluționarii români care-i ascultaseră prelecțiunile la Hotel Lambert, iar „Cărțile” sale – cum o vădesc și scrisorile Goleștilor – le produsese o vie impresie.

Reprezentările alegorice feminine ale României – care, observa Liviu Leonte (Leonte 1970), nu înseamnă numele țării, ci se referă la „spiritul românesc” și limba română – se constituie pe baza unor imagini biblice, din psalmi, a unor expresii cronicărești și a celor din poezia populară (femeia jelește, „Rahilă nemângâiată”, „văduvă” de feciorii ei etc.). Modelul retoric îmbină frazarea cronicărească, tonul psalmistului și lirismul popular, din doine. De pildă, în mai multe versete revine fraza: „Domnul părinților noștri însă se va îndura de lacrimile slugilor sale și va ridica dintre voi pe cineva, carele va așeza iarăși pe urmașii voștri în volnicia și puterea de mai înainte”. Iar versetul 5 (din varianta din 1855, din „România literară” a lui Alecsandri) reproduce întocmai câteva versuri populare culese de Alecu Russo – „întâiul folklorist român”, „cel mai entuziast admirator al producțiilor poporului” – prin peregrinările sale (Haneș 1930: 139–140).

Factul că „poema națională” publicată în „România Viitoare”, pentru a „deștepta” sentimentele patriotice ale tinerilor români din Paris, nu cuprinde aproape nimic din imaginarul revoluționar francez poate să pară surprinzător, mai ales într-o perioadă de entuziastă preluare a influențelor străine (în mod superficial și fără discernământ, vor spune junimiștii). Prin convenția manuscrisului găsit, Nicolae Bălcescu prezenta în chip deliberat *Cântarea României* ca pe o scriere veche, românească. De ce acest subterfugiu? În corespondența lui Alecsandri, se află mențiunea că s-a dorit astfel să i se dea *Cântării României* o aură de text cronicăresc, pentru a fi primită cu entuziasm și cu evlavie de către cititorii săi (Haneș 1930: 48).

6.

Chiar dacă, în timpul domniilor fanariote, odată cu sosirea ofițerilor ruși în Principate, boierii încep să se apropie de citit, să-și facă biblioteci și încearcă să imite manierele galante franțuzești, cunoașterea Franței nu e decât „indirectă și superficială” (Eliade 1898: 193). Ecurile despre Revoluția Franceză ajung greu și distorsionate în Țările Române, mai ales prin tinerii greci, care speră la o renaștere națională, sub impulsul ideilor revoluționare. Citându-l pe Ion Ghica, Pompiliu Eliade notează că, în preajma Revoluției, celebrele „Allons enfants de la patrie...” puteau fi auzite pe străzile Bucureștilor, pronunțate cu accent grecesc (Eliade 1898: 199).

Dar acest enorm entuziasm grecesc pentru cultura franceză, pentru ideile revoluționare este tratat cu răceală sau chiar ostilitate de către fanarioții interesați să rămână cât mai mult pe tron. Diferența între cele două lumi, cea occiden-

tală și cea a Țărilor Române, aflate la finele veacului al XVIII-lea încă în „turcocrăție”, este uriașă. Două fragmente din *Hronograful* lui Dionisie Eclesiarhul – așezate drept „Prolog” la volumul său de către Neagu Djuvara (2013) – descriu cât se poate de elocvent dimensiunea orientală a Principatelor. Cel dintâi povestește „zăefetul” de la curtea lui Constantin Vodă Hangerli și surprinde obiceiul locului de a câștiga bunăvoința pașei și a turcilor oferindu-le cocoane mai de soi. Cel de al doilea înregistrează sosirea „capigiului” cu ferman de la Sultan în Valahia și tăierea capului lui Vodă Hangerli: „Harapul au tăiat capul lui Vodă, încă izbindu-să Vodă viu și tăvălindu-să în sânge...” (Djuvara 2013: 9).

Contactele celor din Principate cu ideile Revoluției Franceze au fost sporadice, eventual pe filieră grecească. Chiar și atunci când se împrumutau elemente franceze, la București și la Iași se dorea imitarea saloanelor aristocratice și a moravurilor de la Versailles (Eliade 1899: 193-194). De aceea, autorii români nu ajung să-și aproprieze imaginarul de la 1789 și, implicit, „l’usage de la femme”. Celebra „Marianne – déesse” le rămâne necunoscută. Dar, se cuvine să ne întrebăm și dacă o astfel de alegorie ar fi putut fi împrumutată, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, de cei veniți dintr-un patriarhalism „turcocrat” și religios, în care – subliniază Constanța Vintilă-Ghițulescu – „întreaga existență a individului se desfășoară sub semnul Bisericii” (Vintilă-Ghițulescu 2012: 10). Putea femeia din Țările Române, stigmatizată de „păcatul originar”, ființa slabă, „ticăloasă”, ce trebuie muștrată mereu de bărbat pentru a rămâne pe calea cea dreaptă – se înțeleg aici corecțiile fizice diverse, aplicate cu destulă cruzime –, să fie asociată cu ideea de libertate, de egalitate, de fraternitate, să devină un simbol al națiunii?

În perioada 1800-1830, „Marianne” lasă locul reprezentărilor patriotice virile, militarizate, cultului lui Napoleon (Agulhon 1976: 145). Și imaginarul revoluționar al pașoptiștilor români este dominat de figuri tutelare masculine, voievodale, un rol privilegiat avându-l Mihai Viteazul, Vlad Țepeș, Avram Iancu și Tudor Vladimirescu. Să ne amintim de scrierea lui Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*, dar și de Barbu Iscovescu, care pictează portretele unor revoluționari români și sârbi și celebrul portret al lui Avram Iancu. Momentele glorioase din istoria românilor apar și la Theodor Aman, în „Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul”, „Vlad Țepeș și solii”, „Bătălia de la Oltenița”, „Tudor Vladimirescu” ș.a. „Umbrele” voievodale sunt invocate și de Andrei Mureșanu în *Un răsunet* (1842): „Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine/ Româna națiune, ai voștri strănepoți/ Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine/ „Viața-n libertate ori moarte!” strigă toți”.

7.

Tablourile lui C. D. Rosenthal („România revoluționară”, „România rupându-și lanțurile...”) și cel al lui Gheorghe Tattarescu („Deșteptarea României”) se dovedesc a fi, în contextul românesc al epocii, niște excepții. În fapt, caută să

autohtonizeze (costumul național, salba, alte detalii) alegoriile feminine din cea de a II-a Republică franceză, de la 1848. Recunoaștem în forța calmă a figurii feminine din pictura lui Rosenthal (femeia îmbrăcată în bluza românească, cu un steag tricolor pe umăr și cu mâna pe un pumnal, cu privirea în zare...) ceva apropiat de tabloul din 1849 al lui Charles Landelle. Regimul francez de la '48 dorea să încurajeze alegoria „cu alură nobilă” și respingea producțiile ce înfățișau „des furies, des mégères, d'enragées diablasses, les cheveux en désordre, les vêtements débraillés, le regard flamboyant, la vocifération à la bouche, entourées de ferrailles royales, de morceaux de trône [...] sur des tas de pavés, de poutres, de tonneaux éfoncés, et d'omnibus gisants, comme s'il s'agissait d'une éternelle preneuse d'éternelles barricades...” (Algulhon 1970: 147).

Dacă figurile voievodale și cele ale luptătorilor (sau chiar ale haiducilor) vor ajunge să domine imaginarul românesc, celor feminine li se va rezerva, atât în epocă, cât și mai târziu, zona marginală, a ridicolului și a parodiei. Încă de la 1830-1840, femeile nu sunt văzute drept factori de impunere a culturii și civilizației franceze, ci zugrăvite mai ales caricatural. Kogălniceanu ironizează „societatea de tinere dame și demoiselle” (Kogălniceanu 1908: 11-12), Ion Ghica se amuză pe seama „coconițelor” care „începuseră să îndruga franțozește cu: «Bonju», «Chesche vu parle franse, munsiu», «Bon sua» și «Alivoa»...” (Ghica 2011: 26). „Ce caricatură!”, exclama Alecu Russo descriindu-le pe cucoanele aflate la plimbare pe Copou. Alecsandri scrie piesele cu memorabila Chirița. La I.L. Caragiale, „Marianne” devine Mița Baston, apriga „revoluționară de la Ploiești”. Exemplele ar putea fi mai numeroase.

Interesant de observat este că, în majoritatea scrierilor diplomaților și secretarilor străini ajunși în Țările Române, perspectiva se schimbă radical. Occidentalii remarcă – precum Wilkinson – „grația naturală”, „tală zveltă remarcabilă” a femeilor, familiarizarea lor cu literatura și muzica (chiar dacă nu cântă prea bine), modul lor europeanesc de a se îmbrăca, prin contrast cu boierii înveșmântați în straie orientale, cu calpăce uriașe, care dănuiesc sârbe, pe muzica lăutarilor (Wilkinson 1851: 122). Mai mult, denunță în pasaje numeroase ignoranța, lenea totală, cupiditatea, aplecarea spre intrigi și corupția boierilor din Moldova și Valahia.

Desigur, însemnările de felul acesta sunt marcate de subiectivitatea autorilor lor. Dar, dincolo de aceasta, ele dezvăluie diferențe esențiale între imaginea pe care și-o fac străinii despre Principate și locuitorii lor și cea „dinăuntru”, ce reflectă sistemul de valori al patriarhalismului oriental al locului.

Bibliografie

- AGULHON Maurice, 1976, Un usage de la femme au XIXe siècle: l'allégorie de la République, *Romantisme* 13-14: 143-152.
- ANDRIESCU AL., 2004, *Psalmii în literatura română*, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- CORNEA Paul, 2008, *Originile romantismului românesc*, ed. a 2-a, București: Cartea Românească.

- DJUVARA Neagu, 2013, *Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne (1800–1848)*, București: Humanitas.
- ECO Umberto, 2011, *Construire il nemico i altri scritti occasionali*, Milano: Bompiani.
- ELIADE Pompiliu, 1898, *De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie*, Paris: Ernest Leroux.
- GHICA Ion, 2011, *Scrisori către Alecsandri*, Ed. Litera, ebook.
- HANEȘ Petre V., 1930, *Alexandru Russo. O pagină ignorată din literatura română*, București: Ed. Casa Școalelor.
- JANION Maria, 2006, *Kobiety i duch inności*, Warszawa: Wydawnictwo Sic!
- KOGĂLNICEANU Mihail, 1908, *Iluzii perdute*, București: Socec & Co.
- LEONTE Liviu, 1970, Sensul titlului „Cântarea României”, (in:) *Alecu Russo. Studii și articole*, București: Societatea de științe filologice din România.
- OIȘTEANU Andrei, 2012, *Narcotice în cultura română*, Iași: Polirom.
- RUSSO Alecu, 1940, *Scieri postume*, ed. P. V. Haneș, Craiova: Scrisul Românesc.
- VINTILĂ-GHIȚULESCU Constanța, 2012, *În salvări și cu ișlic*, București: Humanitas.
- VOLOVICI Leon, 2011, *Apariția scriitorului în literatura română*, Iași: Ed. UAIC.
- WILKINSON, 1851, *Voyage dans la Valachie et la Moldavie*, Paris: s.n.
- ZAJAS Krzysztof, 2012, *Widnokresy literatury*, (in:) *Na pograniczach literatury*, Kraków: Universitas, 5–10.
- ZAMFIR Mihai, 2012, *Scurtă Istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, vol. 1, Iași: Polirom.

Summary

Feminine instances in Romanian culture in the 19th century:
Romanian “Marianne”s

The study identifies instances of feminine revolutionary fervor (in arts and literature) in the 19th century. It follows both allegorical representations (C. D. Rosenthal), and the building of the feminine image of the “mother-land” with the 1848 authors. The study is new in its comparative approach, with access to the Polish and French texts which inspired the Romanian revolutionaries exiled in Paris, and to the studies dedicated to the issue.

Streszczenie

Kobiece oblicza w kulturze rumuńskiej XIX wieku: rumuńskie „Marianny”

Artykuł omawia oblicza kobiecego rewolucyjnego ducha (w sztukach i literaturze) w XIX w. Porusza zarówno przedstawienia alegoryczne (C. D. Rosenthal), jak i budowanie kobiecego obrazu „matki-ziemi ojczystej” u autorów 1848 r. Studium jest nowatorskie w swym podejściu porównawczym, sięgając do polskich i francuskich tekstów, które inspirowały rumuńskich rewolucjonistów, przebywających na emigracji w Paryżu, a także do opracowań poświęconych temu zagadnieniu.

